

بی ثباتی نرخ ارز و تأثیر آن بر قیمت خودرو

عاطفه غلامی^۱

چکیده

نرخ ارز به عنوان یک متغیر کلان اقتصادی، تقریباً بر تمامی صنایع، بازارها، قیمت کالاهای ضروری و اساسی اثرگذار است. بازار خودرو از جمله بازارهایی است که از هرگونه نوسانات نرخ ارز تأثیر می‌پذیرد. اثرگذاری نرخ ارز بر بازار خودرو نیز به دو صورت مستقیم (تأثیر بر قیمت قطعات وارداتی خودرو) و تأثیر غیرمستقیم (تأثیر بر سایر بازارهای موازی و یا دارای کالای سرمایه‌ای جانشین با خودرو) است. به دلیل اثرگذاری گسترده نرخ ارز بر بازار خودرو، در برخی مواقع یک نوسان کوچک در نرخ ارز منجر به جهش قیمت در بازار خودرو می‌شود و از آنجایی که صنعت خودرو یکی از صنایع حیاتی و مهم در اقتصاد کشور است، کوچک‌ترین تغییر در آن منجر به اثرگذاری بر سرمایه‌گذاری خارجی، توان رقابت در بازارهای جهانی، تغییر سطح رفاه زندگی مردم و ... می‌شود و امنیت اقتصادی کشور را تضعیف می‌نماید. به منظور کنترل معاملات سوداگرانه و کاهش اثرگذاری نرخ ارز بر بازار خودرو پیشنهادهای زیر ارائه شده است که عبارتند از: داخلی‌سازی قطعات مورد نیاز صنعت خودرو، تقویت نظارت بر بازارها، تدوین بسته‌های حمایتی از صنعت خودرو، حمایت‌های تعرفه‌ای هدفمند از واردات خودرو و در نهایت اجرای قانون مالیات بر عایدی سرمایه.

واژگان کلیدی: خودرو، نرخ تورم بخشی، نرخ ارز، بورس، صنعت فولاد، مسکن، طلا.

مقدمه

اقتصادی باشد؛ به عبارتی مخارج از کالاهای خارجی به کالاهای داخلی تغییر می‌یابند. (۲) در صورت نبود کالای مشابه داخلی، برای تهیه کالاهای خارجی، هزینه‌ها افزایش می‌یابد و اقتصاد داخلی تضعیف می‌شود.^۲

در میان کالاهایی که از نوسانات نرخ ارز تأثیر می‌پذیرند، خودرو از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و توجه به این موضوع بسیار حائز اهمیت است. چراکه صنعت خودرو ارتباط گسترده‌ای با زنجیره تولید در سراسر دنیا دارد و صنعتی کلیدی محسوب

نرخ ارز به عنوان یکی از متغیرهای کلیدی اقتصاد، نقش اساسی در تعیین قیمت‌های داخلی دارد. از این رو آگاهی از چگونگی روابط تجربی بین نرخ ارز و قیمت‌های داخلی حائز اهمیت است. نوسانات نرخ ارز در عملکرد اقتصادی کشور نقش اساسی دارد. با تنزل ارزش پول داخلی، قیمت کالاهای خارجی نسبت به کالاهای داخلی افزایش می‌یابد و این اتفاق دو وجه دارد: (۱) رقابت بین‌المللی بهبود می‌یابد و نتیجه آن می‌تواند بهبود فعالیت‌های

جهت خنثی‌سازی و یا کاهش تأثیر نوسان نرخ ارز بر بازار خودرو ارائه می‌شود.

۱. تبیین کانال‌های اثرگذاری نرخ ارز بر صنعت خودرو

نوسانات نرخ ارز تأثیرات قابل‌توجهی بر قیمت دارایی‌های مالی مانند سهام، دارایی‌های مصرفی و سرمایه‌ای دارد. در واقع نوسانات قیمت دارایی‌ها از یک‌سو از نوسانات متغیرهای خارجی (ریسک سیستماتیک) و از سوی دیگر از قیمت‌گذاری‌های ناصحیح موقتی در میان معامله‌گران در داخل بازار (ریسک غیرسیستماتیک)^۱ تأثیر می‌پذیرند. در کشوری نظیر ایران، یکی از متغیرهای کلان تأثیرگذار بر قیمت و بازدهی دارایی‌ها نظیر سهام، طلا، مسکن، خودرو و ... نرخ ارز می‌باشد.^۲ نرخ ارز از کانال‌های مختلف بر صنعت خودرو اثرگذار است که در شکل شماره (۱) به صورت مفهومی مهم‌ترین کانال‌های اثرگذار بر صنعت خودرو ناشی از تغییر نرخ ارز ارائه شده‌اند.

رکود مسکن و کاهش نقدینگی در بازار مسکن طی سال‌های اخیر بر افزایش میزان معاملات (تهاتر مسکن و خودرو) تأثیرگذار بوده است. از طرف دیگر کاهش نقدینگی مردم، برای خرید کالاهای پرمصرفی مانند خودرو نیز بازار معاوضه ملک با خودرو را رونق داده است.

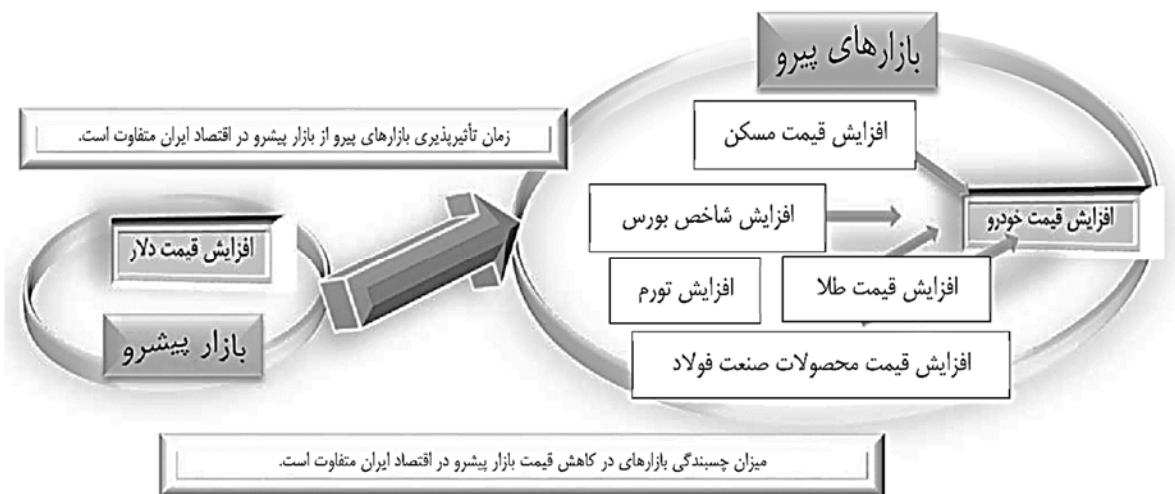
شده و دارای پتانسیل بالایی در ایجاد اشتغال و توسعه اقتصادی است. افزایش تدریجی نرخ ارز و سقوط ارزش پول ملی به‌طور طبیعی باعث رشد قیمت مواد اولیه تولید خودرو مانند فلزات و محصولات پتروشیمی می‌شود. از طرفی این کاهش ارزش پول ملی باعث می‌شود تا اکثریت جامعه جهت حفظ ارزش پول به بازارهای سرمایه روی آوردند. متأسفانه خودرو هم در سال‌های اخیر به کالای سرمایه‌ای تبدیل شده و هرگونه نوسان در نرخ ارز، باعث تشدید تقاضا در بازار خودرو شده است.

این تشدید تقاضا، تقاضای مصرفی نبوده و بیشتر جنبه سوداگری داشته و تقاضای کاذب به حساب می‌آید که منجر به ایجاد اختلال در بازار خودرو شده و امنیت اقتصادی کشور را با تهدید مواجه ساخته است. نوسان نرخ ارز و تأثیر آن بر بازار خودرو چه به صورت مستقیم و چه به صورت غیرمستقیم منجر به افزایش لجام‌گسیخته قیمت خودرو شده است. افزایش بی‌رویه قیمت خودرو نیز منجر به کاهش توان رقابت در بازار جهانی، کاهش سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت خودرو و ... می‌شود. به‌طور خلاصه صنعت خودرو تضعیف شده و به‌نوبه خود صنایع وابسته را نیز تضعیف می‌کند. از همین‌رو در این گزارش برخی کانال‌های اثرگذار بر بازار خودرو که ناشی از نوسانات نرخ ارز هستند، تبیین می‌شود. سپس ملاحظات امنیت اقتصادی اثرات نوسان نرخ ارز بر بازار خودرو ارائه شده و در نهایت راهکارهایی

۱. برزگر، ۱۳۹۳.

۲. فقیهیان، ۱۳۹۴.

شکل ۱: کانال‌های اثرگذار بر صنعت خودرو ناشی از تغییر نرخ ارز

می‌توان گفت که نرخ قیمت خودرو در بازار به صورت غیرمستقیم از نوسانات نرخ ارز تأثیر می‌پذیرد، اما این نکته حائز اهمیت است که به دلیل استفاده از مکانیزم قیمت‌گذاری دستوری برای تعیین قیمت محصولات تولیدی شرکت‌های خودروساز تا حدودی تأثیر نرخ ارز روی قیمت خودرو در مبدأ از بین رفته و یا کاهش یافته است. اما این مسئله در بازار خودرو متفاوت است.

قیمت‌ها در بازار خودرو در دوران ثبات اقتصادی، بیش از همه تحت تأثیر میزان عرضه شرکت‌های خودروساز قرار داشت (و دارد) و فعالان بازار قیمت‌های خود را بر اساس وضعیت عرضه تنظیم می‌کردند (و می‌کنند)، اما در دوران نوسانات شدید اقتصادی نرخ ارز جایگزین عرضه شده و به نوعی تبدیل به چراغ قیمت‌گذاری بازار شده است به طوری که فعالان بازار پیش از اعلام قیمت‌ها همواره نوسانات نرخ ارز را مورد توجه قرار داده و بر اساس آن قیمت خودرو را تعیین می‌کنند. به این ترتیب آنچه مشخص است،

نوسان نرخ ارز به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم بر صنعت خودرو اثرگذار است. تأثیر مستقیم نرخ ارز بر روی بخش تولید است. بدین صورت که در حال حاضر بخشی از مواد اولیه که توسط زنجیره تأمین خودروسازان از منابع داخلی خریداری می‌شوند با توجه به نرخ‌های جهانی متأثر از نرخ ارز هستند و بر این اساس قیمت آن‌ها محاسبه می‌گردد و در اختیار خودروسازان قرار می‌گیرد. این شرایط درخصوص مواد اولیه و نیمه‌ساخته که از مسیر واردات تأمین می‌شوند، صادق است و نوسانات نرخ ارز روی آن‌ها تأثیر مستقیم می‌گذارد. البته قیمت‌ها در بازار خودرو تا حدودی متفاوت از صنعت است. بدین صورت که قیمت‌ها در بازار خودرو به صورت مستقیم از نرخ ارز تأثیر نمی‌پذیرند؛ اما در شرایط تکانه‌های شدید اقتصادی و نوسانات شدید نرخ ارز، فعالان بازار برای این‌که ارزش دارایی خود را حفظ کنند، همواره نوسانات نرخ ارز را در نظر می‌گیرند و

تأثیر نوسانات نرخ ارز بر بازار مسکن را می‌توان از دو طریق مورد بررسی قرار داد که عبارتند از:

۱. ناپایداری در بازار ارز باعث می‌شود که منابع سرمایه‌گذاری شده در این بخش به سوی سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌ها هدایت شود که نهایتاً ممکن است قیمت مسکن را بالا ببرد.
۲. تغییرات نرخ ارز ممکن است به صورت بالقوه قیمت نهاده‌های مسکن را تغییر دهد که این امر بر میزان فعالیت در این بخش و همچنین قیمت آن اثرگذار است.^۱

بنابراین بازار مسکن به طرق مختلف متأثر از نرخ ارز می‌باشد و زمانی که نرخ ارز باثبات نباشد، تورم و سایر متغیرهای کلان بی‌ثبات باشند؛ قیمت مسکن و خودرو به‌عنوان دو کالای سرمایه‌ای بر یکدیگر اثرگذار هستند و با نوسانات نرخ ارز، قیمت‌ها در بازار خودرو و مسکن به‌عنوان کالاهای سرمایه‌ای برای فرصت سرمایه‌گذاری دست‌خوش تغییر می‌گردند. تقریباً از سال ۱۳۹۵ بود که به دلیل کاهش نقدینگی در بازار مسکن، فروشندگان مسکن به فکر معاوضه آپارتمان با خودرو افتادند و به عقیده برخی از صاحب‌نظران رکود مسکن و کاهش نقدینگی در بازار مسکن طی سال‌های اخیر بر افزایش میزان معاملات (تهاتر مسکن و خودرو) تأثیرگذار بوده است. از طرف دیگر کاهش نقدینگی مردم، برای خرید کالاهای پرمصرفی مانند خودرو نیز بازار معاوضه ملک با خودرو را رونق داده است. در مناطق شهری نیز معاملات تهاتری

به‌واسطه قیمت‌گذاری دستوری و به‌دنبال آن گسترش دلالی و واسطه‌گری در بازار، نرخ ارز بازیگردان اصلی بازار خودرو شده است. به‌طوری که با افزایش نرخ ارز، حباب بازار خودرو بزرگ‌تر می‌شود و با کاهش آن نیز حباب قیمتی خودرو مسیر تخلیه را در پیش می‌گیرد.

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان با قیمت‌گذاری خودرو بر اساس سازوکار بازار که منجر به حذف واسطه‌گران می‌شود، حباب بازار نیز تخلیه و نرخ ارز نیز دیگر بازیگردان خودرو نخواهد بود. نرخ ارز نه‌تنها به‌صورت مستقیم بر صنعت خودرو و قیمت خودرو در بازار اثرگذار است، بلکه با تأثیر بر بازارهایی همچون مسکن، بورس، طلا و متغیری همچون تورم می‌تواند صنعت خودرو را متأثر سازد. همان‌طور که در شکل شماره (۱) نیز مشاهده می‌شود، نرخ ارز به‌عنوان بازار پیشرو و صنعت خودرو به‌همراه برخی دیگر از متغیرها و بازارهای اثرگذار و مهم بر صنعت خودرو به‌عنوان بازار پیرو در نظر گرفته شده‌اند که در ادامه نحوه اثرگذاری برخی بازارهای متأثر از نرخ ارز و متغیرهای کلان اقتصادی بر صنعت خودرو به تفصیل تبیین شده است.

۱-۱. چرخه نرخ ارز، مسکن و صنعت خودرو (اثرپذیری صنعت خودرو از نوسانات نرخ ارز و بازار مسکن)

بخش مهمی از آثار شوک‌های پولی از طریق بازار دارایی‌ها به بخش حقیقی اقتصاد منتقل می‌شود و

۱. کاغذیان و همکاران، ۱۳۹۴.

را به دست خواهد آورد که این نحوه سرمایه‌گذاری بستگی به وجود ثبات اقتصادی در کشور دارد که در صورت باثبات بودن اقتصاد کشور، خرید مسکن و اجاره آن برای بسیاری از سرمایه‌داران مطلوب خواهد بود؛ اما در سال‌های اخیر و به دلیل عدم وجود ثبات و وجود نوسانات بسیار در بازارهای موازی بازار مسکن و برخی از متغیرهای کلان اقتصادی مانند نرخ ارز، خرید مسکن سود بالایی در مقایسه با تهیه سایر اقلام دارایی نداشته و تقاضا به سمت بازارهایی همچون خودرو کشیده شده است که با یک نوسان کوچک در نرخ ارز، قیمت آن جهش می‌کند، چه برسد به این که نرخ ارز در طول چند سال اخیر ۱۰ برابر شده باشد! همان‌طور که در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود، معاوضه املاک با خودرو در سال‌های اخیر به یک بازار تهاتری داغ تبدیل شده است. در نمودار شماره (۱) میزان درصد افزایش قیمت خودرو ۲۰۶ با میانگین هر مترمربع مسکن در تهران در کنار رشد نرخ ارز، مقایسه شده است.

نوسانات قیمت دارایی‌ها از یک سو از نوسانات متغیرهای خارجی (ریسک سیستماتیک) و از سوی دیگر از قیمت‌گذاری‌های ناصحیح موقتی در میان معامله‌گران در داخل بازار (ریسک غیرسیستماتیک) تأثیر می‌پذیرند.

در سطح آپارتمان‌های کوچک و کلنگی که در شرایط عادی شانس کمتری برای فروش دارند به جریان افتاده و افزایش یافته است. همچنین ثبات در بازار سرمایه زمین‌های افزایش معاملات تهاتری در بازار مسکن را فراهم کرده است. در شرایطی که تضمینی برای سودآوری سرمایه‌گذاری در بازارهای موازی مانند بورس، سکه، ارز و بانک وجود ندارد، اولین انتخاب صاحبان ملک تعویض ملک خود و تبدیل به احسن کردن آن است که در سال‌های اخیر به دلیل افزایش شدید قیمت خودرو، خودرو تبدیل به یک فرصت برای تهاتر با مسکن و ملک شده است که در جدول شماره (۱) برخی از نمونه معاملات مسکن و خودرو ارائه شده است.

جدول ۱: برخی از معاملات معاوضه مسکن و خودرو

ردیف	معاملات
۱	آپارتمان به متراژ ۵۰ متر، به ارزش ۳۲ میلیون تومان در محدوده ورامین معاوضه با یک دستگاه ۲۰۶ مدل ۸۵ یا ۸۶
۲	۲۰۰ متر زمین در شهریار معاوضه با خودرو ۲۰۷
۳	زمین باغی ۳۵۰۰ متری معاوضه با خودروی خارجی
۴	مغازه در رودهن معاوضه با خودرو ۵۵۰ میلیونی و خارجی
۵	زمین ۱۰۰۰ متری واقع در پردیس کرج معاوضه با خودرو ال ۹۰

منبع: <https://www.niazerooz.com>

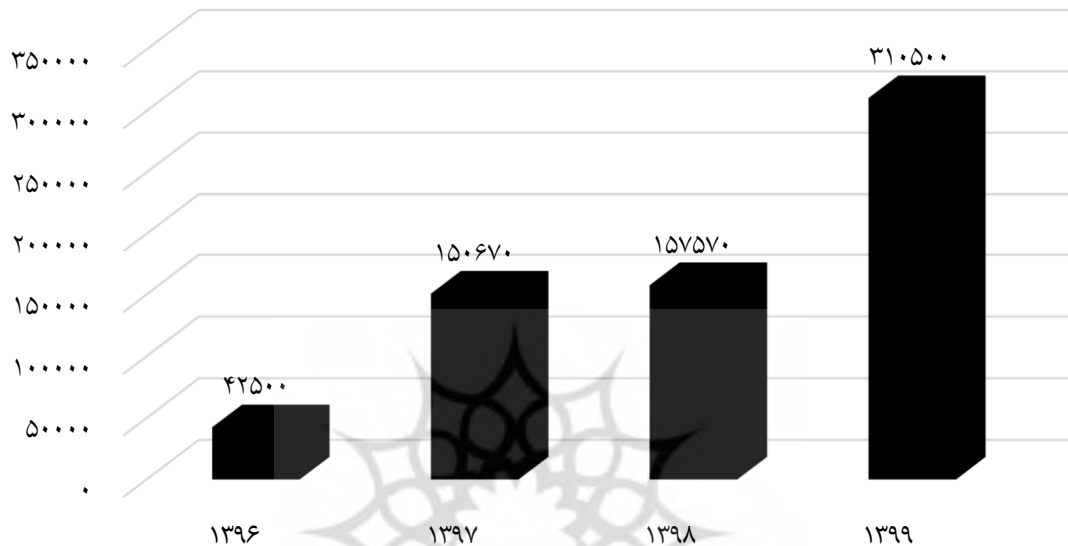
متقاضی سرمایه‌گذاری اگر در بازار مسکن ملک یا واحدی را خریداری کند، علاوه بر حفظ ۱۰۰ درصدی سرمایه‌اش با اجاره ملک خود به صورت سالانه حدود ۱۰ درصد از قیمت ارزش ملک خود

۱. مصاحبه با املاکی‌های تهران و برخی فروشندگان خودرو در بازار آزاد.

نمودار ۱: مقایسه میزان درصد افزایش قیمت خودرو ۲۰۶ و میانگین هر مترمربع قیمت مسکن در تهران به دنبال

افزایش نرخ ارز

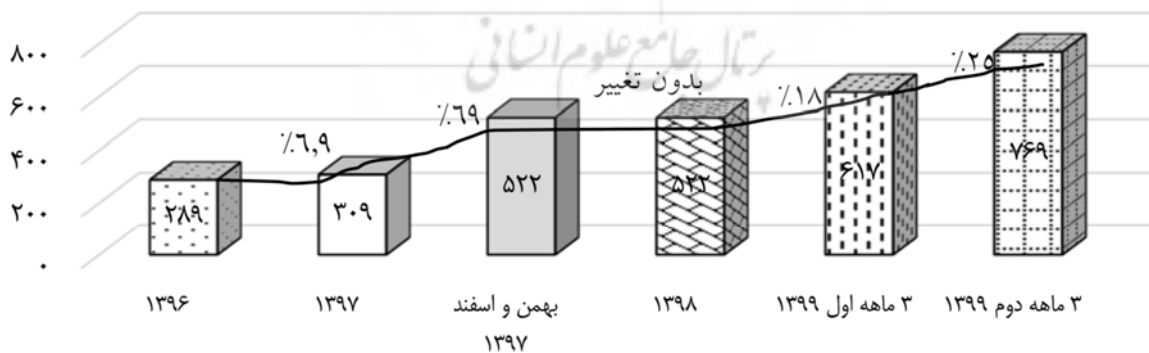
نمودار ۱-۱: نرخ دلار آمریکا (ریال)

منبع: tgju.org

نمودار ۲-۱: رشد ۱۶۶ درصدی نرخ بهای کارخانه ۲۰۶ تیپ ۲ در سه ماهه دوم سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۶

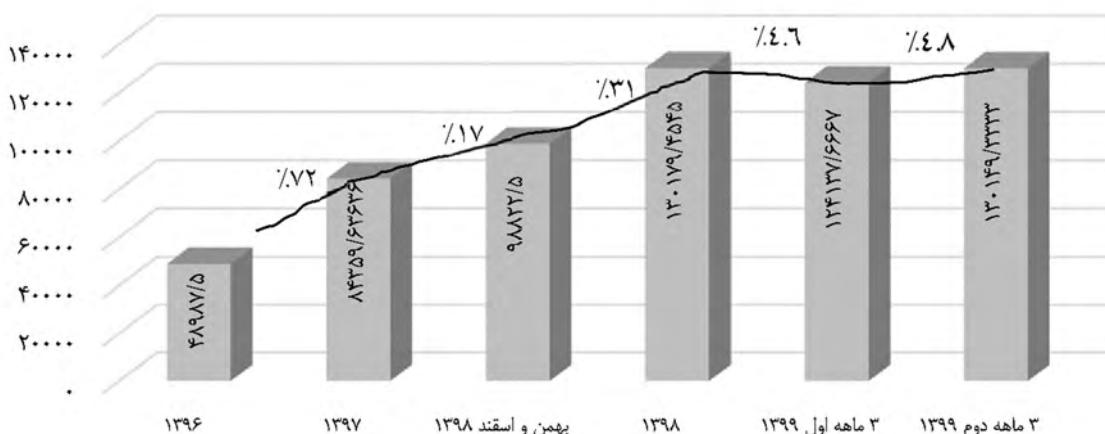
(میلیون ریال)

شورای رقابت (مربع نقطه‌دار) شورای رقابت (مربع خالی) ستاد تنظیم بازار (مربع سفید) بدون افزایش (مربع شاد) شورای رقابت (مربع عمودی خط‌دار) شورای رقابت (مربع افقی خط‌دار)

نمودار ۱-۳: رشد قیمت مسکن (میانگین مترمربع در تهران) (هزار ریال)

منبع: بانک مرکزی

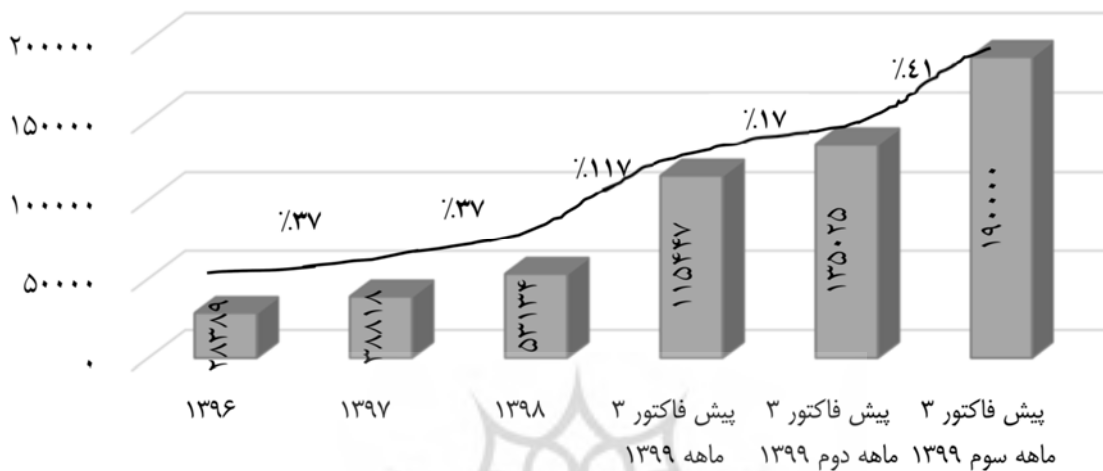
این قاعده مستثنی نیست. رشد قیمت سنگ آهن، بالا رفتن نرخ نهاده‌ها و نهایتاً افزایش قیمت صادراتی فولاد از تأثیرات رشد نرخ ارز در صنعت فولاد است و با افزایش نرخ دلار در صنعت فولاد، زندگی مردم از جوانب و زوایای مختلف (مانند ایجاد نوسان در قیمت خودرو در بازار) تحت تأثیر قرار می‌گیرد. چراکه بخش‌های مختلف خودرو مانند سقف، ستون‌ها و بدنه از فولاد ساخته می‌شوند. همچنین اجزای داخلی مانند قطعات موتور، شاسی و لوله‌ها نیز فولادی هستند. همچنین برخی از مقاطع که کاربرد بالایی در خودروسازی دارند مانند محصولات آهنی (ورق و پروفیل) فولادی هستند، که قیمت این مقاطع به‌خصوص ورق تأثیر بسیاری بر قیمت خودرو دارد. در نمودار شماره (۲) میزان افزایش قیمت ورق آهن و گالوانیزه در پی افزایش نرخ ارز و درصد افزایش قیمت خودرو ۲۰۶ ارائه شده‌اند.

همان‌طور که در نمودار شماره (۱-۱) مشاهده می‌شود، نرخ دلار همواره روند صعودی داشته است و از سال ۱۳۹۶ به بعد روند صعودی آن بیشتر به مانند جهش قیمتی است به طوری که بعد از گذشت ۴ سال نرخ دلار حدود ۸ برابر افزایش داشته است و از حدود ۴ هزار تومان در سال ۱۳۹۶ به ۳۱ هزار تومان در سال ۱۳۹۹ رسیده است. از سال ۱۳۹۶ تا سال ۱۳۹۸ روند رشد مسکن صعودی بوده و بیشتر از رشد قیمت در بازار خودرو بوده است، اما از سال ۱۳۹۸ به بعد برعکس شده و رشد بازار خودرو به مراتب بیشتر از رشد بازار مسکن شده است، همین قضیه منجر به تشدید تمایل مردم برای سرمایه‌گذاری در بازار خودرو شده و بازار تهاتر خودرو و مسکن را رونق بخشیده است.

۱-۲. چرخه نرخ ارز، بازار فولاد و صنعت خودرو (اثرپذیری صنعت خودرو از نوسانات نرخ ارز و بازار فولاد)

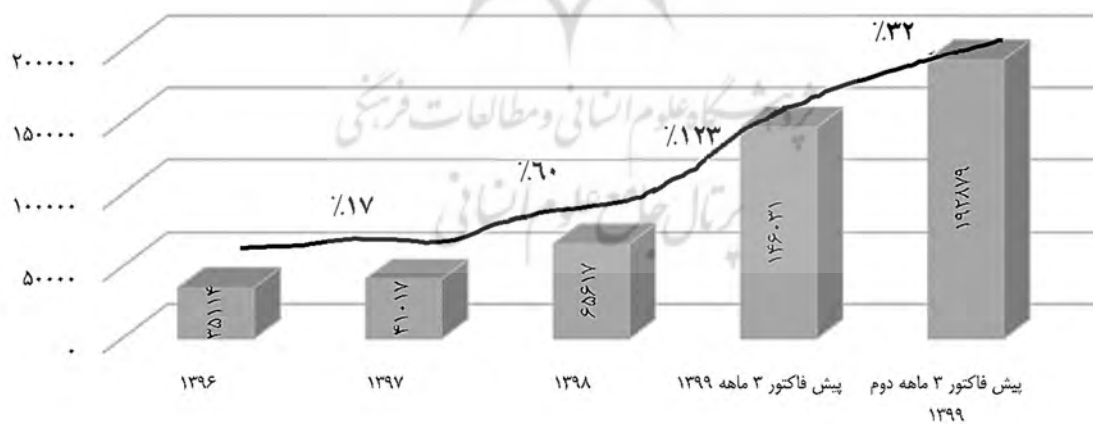
نرخ ارز یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار در تغییر قیمت‌ها در بازارهاست و بازار فولاد از

نمودار ۲: مقایسه میزان درصد افزایش قیمت خودرو ۲۰۶ و قیمت ورق آهن و گالوانیزه به دنبال افزایش نرخ ارز
نمودار ۱-۲: رشد ۳۷۵ درصدی نرخ خرید ورق آهن در سه ماهه دوم سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۶ (ریال)

* متوسط تغییرات نرخ خرید ورق آهن رول ۱۴۳۰ * ۷/۰ میلیمتر در بنگاه و عدم تناسب رشد قیمت خودرو با نهاده‌های تولید

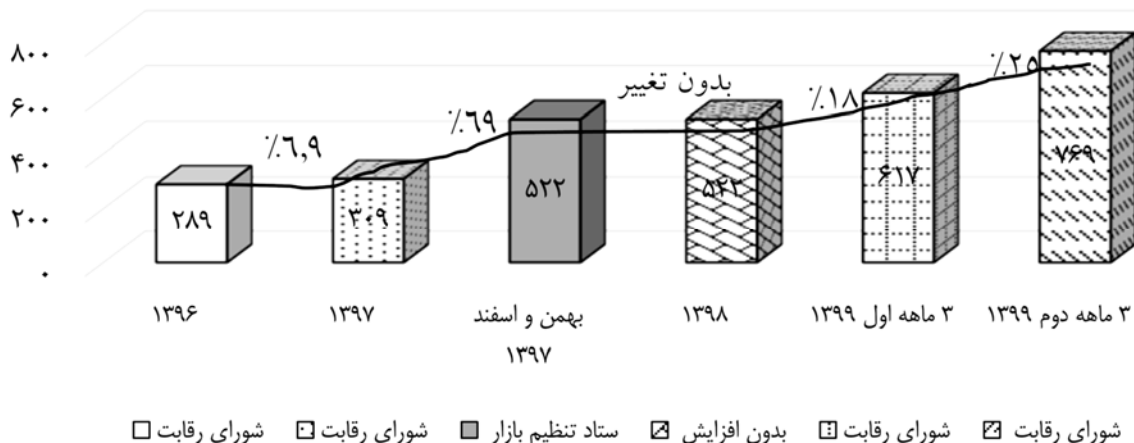
نمودار ۲-۲: رشد ۴۴۹ درصدی نرخ خرید ورق گالوانیزه در سه ماهه دوم سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۶ (ریال)

* متوسط تغییرات نرخ خرید ورق گالوانیزه رول ۱۴۰۰ * ۴۷/۱ میلیمتر در بنگاه و عدم تناسب رشد قیمت خودرو با نهاده‌های تولید

نمودار ۲-۳: رشد ۱۶۶ درصدی نرخ بهای کارخانه ۲۰۶ تیپ ۲ در سه‌ماهه دوم سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۶ (میلیون ریال)

خودرو زیر قیمت تمام‌شده بفروش می‌رسد (که این بحث خارج از چارچوب گزارش حاضر می‌باشد). بنابراین همان‌طور که مشاهده می‌شود نوسانات در بازار ارز موجب اثرگذاری بر صنعت فولاد و تغییر قیمت محصولات تولیدی آن و در نهایت نوسان در قیمت خودرو می‌شود.

۳-۱. چرخه نرخ ارز، شاخص بورس و صنعت خودرو (اثرپذیری صنعت خودرو از نوسانات نرخ ارز و شاخص بورس)

بورس اوراق بهادار به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین ارکان بازار سرمایه در کشور قادر است ضمن تجهیز و سرازیر کردن پس‌اندازهای راکد در کشور و سوق دادن آن‌ها به‌سوی تولید، حرکت به‌سوی رشد و توسعه اقتصادی را سرعت بخشد. این بازار در کنار بازار ارز نیز همواره به‌عنوان بخش‌های حساس بازار مالی بوده و هستند. این دو بازار به سرعت از نوسانات و دوره‌های تجاری در اقتصاد تأثیر پذیرفته و تغییرات اقتصادی را به‌سرعت منعکس می‌نمایند.

در نمودار شماره (۱-۱) نرخ دلار در سال‌های مختلف ارائه شده و مشخص است که نرخ دلار از حدود ۴ هزار تومان در سال ۱۳۹۶ به ۳۱ هزار تومان در سال ۱۳۹۹ رسیده است. مطابق نمودار شماره (۱-۲) و (۲-۲) مشاهده می‌گردد که در پی افزایش نرخ دلار، قیمت ورق آهن و ورق گالوانیزه مورد استفاده در تولید خودرو ۲۰۶ تیپ ۲ نیز روندی افزایش داشته است و از سال ۱۳۹۶ تا سه‌ماهه دوم سال ۱۳۹۹ ورق آهن رشد قیمتی ۳۷۵ درصدی و ورق گالوانیزه رشد قیمتی ۴۴۹ درصدی داشته است. افزایش قیمت خودرو ۲۰۶ تیپ ۲ در این بازه‌زمانی تنها ۱۶۶ درصد بوده است اما این به معنای این نیست که تمامی رشد قیمتی نهاده‌های مورد نیاز صنعت خودرو که در صنعت فولاد تولید شدند در صنعت خودرو اثرگذار نبوده بلکه دلیل این‌که رشد قیمتی خودرو کمتر از رشد قیمتی نهاده‌های مورد استفاده آن بوده به قیمت‌گذاری دستوری خودرو توسط شورای رقابت بازمی‌گردد و طبق ادعای خودروسازان

ارز است^۳. در واقع نرخ ارز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین متغیرهای اقتصاد کلان شناخته می‌شود که تغییرات آن به‌طور گسترده بر متغیرهای اقتصادی نظیر تورم تأثیر می‌گذارد. زمانی که نرخ تورم تغییر می‌کند، قیمت بسیاری از کالاها نیز دستخوش تغییر می‌شود و چه‌بسا درصد افزایش قیمت برخی از آنها نسبت به تورم بیشتر هم می‌شود.

در این بین کالای خودرو نیز از تورم اثر می‌پذیرد، بدین‌صورت که نرخ تورم بخشی، محاسبه شده و در قیمت خودرو لحاظ می‌گردد. ابتدا نرخ تورم بخشی را سالانه محاسبه و در قیمت خودرو اثر می‌دادند اما در سال‌های اخیر تأثیر نرخ تورم بخشی بر قیمت خودرو به هر شش‌ماه یکبار تبدیل شد و در نهایت در سال گذشته به‌علت تلاطم و نوسانات زیاد ارزی و بالا رفتن تورم، شورای رقابت تصمیم گرفت هر سه‌ماه یکبار نرخ تورم بخشی را در دستورالعمل قیمت‌گذاری خودرو لحاظ نماید. متأسفانه این نکته در قیمت‌گذاری خودرو توسط شورای رقابت نادیده گرفته شده است که در سال‌هایی که تورم شدید یا ابرتورم رخ می‌دهد، دستورالعمل کارایی ندارد. چراکه افزایش نرخ خودرو در دستورالعمل از میانگین وزنی تورم‌ها در دوره گذشته محاسبه می‌شود، اما امر تأمین مواد اولیه با نرخ روزانه در بورس کالا و نرخ‌های جایگزینی سازندگان صورت می‌گیرد. به‌عنوان مثال، نحوه تعدیل قیمت خودرو ۲۰۶ تیپ ۲ باتوجه به تورم بخشی در نمودار شماره (۳) ارائه شده است.

در عین حال، آشفتگی در هرکدام از بازارها، دیگری را نیز دچار تغییر می‌نماید^۱. در ایران رابطه‌ای مثبت بین شاخص قیمت بازار بورس و نرخ ارز حقیقی وجود دارد^۲. به عبارتی با افزایش نرخ ارز، شاخص بورس اوراق بهادار نیز افزایشی می‌شود. از طرفی از آنجایی که در بورس اوراق بهادار سهام‌های متنوع و متفاوتی عرضه می‌شوند، بسته به درجه اهمیت و وابستگی، قیمت این سهام‌ها هم دستخوش تغییر مثبت و یا منفی خواهد شد.

بسیاری از اقلام مورد استفاده در صنعت خودرو نیز به‌صورت سهام در بورس عرضه می‌شوند مانند محصولات تولیدی صنعت فولاد (ورق آهن، ورق آلپاژ و ...)، رنگ بدنه، سهام خود شرکت‌های خودروسازی و ... . بنابراین قیمت شاخص بورس بر صنعت خودرو اثرگذار است و با ایجاد هرگونه تغییر در نرخ ارز، شاخص بورس دچار تغییر شده و قیمت خودرو بسته به این‌که قیمت محصولات یا سهام‌های وابسته به آن چگونه تغییر کنند را دستخوش تغییر می‌نماید.

۱-۴. چرخه نرخ ارز، نرخ تورم و صنعت خودرو (اثرپذیری صنعت خودرو از نوسانات نرخ ارز و نرخ تورم) تورم و یا به عبارت دیگر افزایش مداوم سطح عمومی قیمت‌ها و کاهش مستمر قدرت خرید پول، چه ناشی از افزایش تقاضا باشد و چه ناشی از افزایش هزینه‌های تولید، همواره به‌عنوان یکی از حادترین مشکلات اقتصادی جوامع به‌شمار می‌رود. عوامل بسیاری منجر به بروز تورم در کشور می‌شوند که یکی از مهم‌ترین آنها نوسانات نرخ

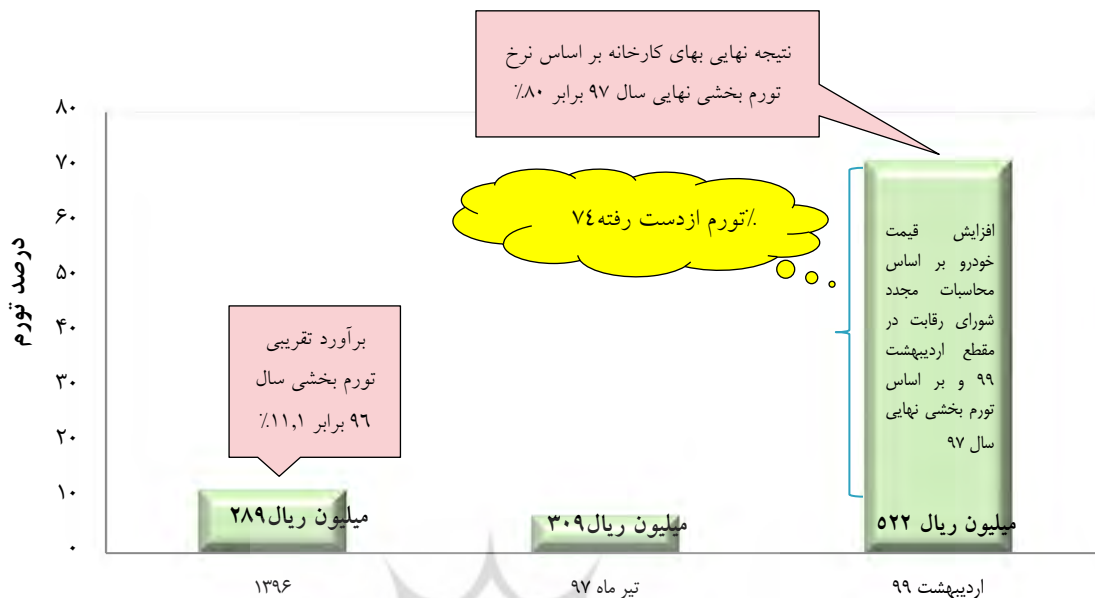
1. Nieha & Leeb (2001).

۲. طاهری و صفاری (۱۳۹۰)

۳. شجری و همکاران، ۱۳۸۵.

نمودار ۳: نحوه تعدیل قیمت خودرو ۲۰۶ تیپ ۲ نسبت به نرخ پایه با توجه به تورم بخشی توسط شورای رقابت

۲. ملاحظات امنیت اقتصادی

صنعت خودرو ایران را نمی‌توان یک صنعت نوپا دانست چراکه غریب به ۵۰ سال است این صنعت فعالیت خود را آغاز نموده است؛ اما این‌گونه هم نیست که بتوان گفت صنعت خودروی ایران یک صنعت کامل و بدون نیاز به هیچ‌گونه نوآوری و کمک است و هنوز هم این صنعت نیازمند سرمایه‌گذاری خارجی چه به‌لحاظ مالی و چه به‌لحاظ تکنولوژی است. متأسفانه به‌دلیل وجود شرایط بی‌ثباتی اقتصادی در ایران بسیاری از افرادی که مایل به سرمایه‌گذاری در صنعت خودرو بوده‌اند، از تصمیم خود منصرف شده‌اند.

همان‌طور که در این گزارش مورد بررسی قرار گرفت یکی از دلایل این بی‌ثباتی اقتصادی وجود نوسانات بسیار در نرخ ارز و به دنبال آن بی‌ثباتی در سایر بازارهاست که منجر به ناپایداری و بی‌ثباتی فضای کسب‌وکار شده و انگیزه و توان سرمایه‌گذاران خارجی

همان‌طور که در نمودار شماره (۳) مشاهده

می‌شود؛ دستورالعمل شورای رقابت در ارتباط با عامل تورم بخشی و اعلام نرخ فروش بر پایه اطلاعات سال یا دوره گذشته عمل می‌کند. در صورتی که امر تأمین مواد و قطعات از سازندگان در فضای تورمی جاری صورت می‌گیرد. در صورتی که خودروساز بابت تأمین قطعه به نرخ‌های دوره گذشته تأکید کند، امر تولید مختل خواهد شد. قطعه‌سازان که عمدتاً توسط بخش خصوصی اداره می‌شوند، حاضر نیستند قطعات را در فضای تورمی به نرخ دوره قبل بفروشند، چون سرمایه در گردش خود را از دست داده و آن‌ها هم زیان سنگین خواهند دید. همچنین عرضه مواد اولیه در بورس کالا بر اساس عرضه و تقاضا و نرخ عرضه در خارج از بورس بر اساس میانگین قیمت کشف شده در بورس کالا انجام می‌شود.

همان‌طور که در شکل شماره (۱) مشاهده می‌شود، نوسان نرخ ارز و تحت‌الشعاع قرار گرفتن صنعت خودرو از این نوسانات منجر به کاهش سرمایه‌گذاری خارجی، ایجاد تنش در سایر بازارها و ... می‌شود و امنیت اقتصادی کشور را تضعیف می‌نماید که در ادامه هر یک از موارد عنوان شده در شکل شماره (۱) به تفصیل توضیح داده می‌شوند.

کاهش سرمایه‌گذاری خارجی؛ جریان‌های سرمایه‌گذاری خارجی از عوامل اساسی در رشد اقتصادی کشورها در فرآیند جهانی شدن محسوب می‌شوند، از همین رو هرگونه اختلال در روند سرمایه‌گذاری خارجی کشور، موجب کندی رشد اقتصادی خواهد شد. مطالعات اقتصادی صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ارتباط مثبت و معناداری با کاهش ارزش پول ملی دارد و نوسانات نرخ ارز یکی از موانع اصلی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران است. همچنین عدم اطمینان در نرخ ارز واقعی تأثیر منفی قابل توجهی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی دارد. از آنجایی که رشد و توسعه صنعت خودرو در گرو چنین سرمایه‌گذاری‌هایی است، با وجود نوسان نرخ ارز، سرمایه‌گذاری خارجی در این صنعت کاهش می‌یابد و رشد و توسعه صنعت خودرو نیز کند و یا حتی در مواردی متوقف می‌شود. از طرفی از آنجایی که صنعت خودرو با صنایع پیشین و پسین بسیاری در ارتباط است، فعالیت سایر صنایع نیز متأثر شده و در مجموع می‌توان گفت رشد اقتصادی، تولید

را برای حضور در صنعت خودرو کشور کم‌رنگ کرده است البته نباید اثر تحریم‌ها بر اقتصاد کشور را نادیده گرفت. بنابراین می‌توان یکی از اصلی‌ترین مشکلاتی که خودروسازان در ایران با آن مواجه هستند را بی‌ثباتی نرخ ارز و تأثیر آن بر صنعت خودرو دانست.

درواقع نوسانی بودن نرخ ارز اجازه نمی‌دهد خودروسازان خارجی و شرکای ایرانی آن‌ها تصمیمات باثباتی در مورد قیمت محصولات تولیدی خود اتخاذ نمایند و معمولاً با افزایش هزینه تولید و قیمت تمام‌شده مواجه می‌شوند. از آنجایی که بازار خودرو به‌عنوان یک شاخص قیمتی در اقتصاد مطرح است، بسیاری از بازارهای دیگر را تحت تأثیر قرار داده و آن‌ها را هم دچار نوسان می‌نماید که در نهایت نتیجه چنین رخدادی تحت‌الشعاع قرار گرفتن رفاه اجتماعی - اقتصادی مردم است. در شکل شماره (۱) تبعات اقتصادی نوسان نرخ ارز و تأثیر آن بر بازار خودرو ارائه شده است.

شکل ۱: تبعات امنیت اقتصادی نوسان نرخ ارز و تأثیر

آن بر صنعت خودرو

با روی دادن هر یک از موارد فوق‌الذکر، صنعت خودروی ایران که یک صنعت پیشران اقتصادی است و با حدود ۶۰ صنعت پیشین و پسین در ارتباط است، تضعیف خواهد شد. کارکرد تمامی صنایع وابسته به این صنعت نیز مختل خواهد شد. از آنجایی که صنعت خودرو به همراه صنایع پیشران آن اشتغال‌زایی بالایی دارند، آسیب به هر یک از این بخش‌ها، می‌تواند بر میزان اشتغال اثرگذار باشد. به‌عنوان مثال همان‌طور که در بخش‌های پیشین بیان شد، نوسانات نرخ ارز منجر به تضعیف صنعت خودرو شده و تولیدات این صنعت را کاهش می‌دهد، لذا با کاهش تولیدات صنعت خودرو، میزان اشتغال و نیاز به نیروی کار جدید در این صنعت و صنایع وابسته به آن مانند نساجی، فولاد و ... کاهش می‌یابد. کاهش اشتغال در این صنایع و تعدیل نیرو منجر به افزایش نرخ بیکاری خواهد شد. با افزایش نرخ بیکاری و عدم وجود درآمد برای برخی خانوارها، سطح رفاه زندگی آن‌ها کاهش می‌یابد که با گذشت زمان و عدم حل مشکلات، منجر به بروز نارضایتی آنان خواهد شد. ممکن است بسیاری از جوانان به دلیل تعدیل شدن و عدم یافتن شغل مناسب به مشاغل کاذب و غیرقانونی روی آورند. گسترش چنین مشاغلی منجر به بروز و افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی خواهد شد و توسعه انسانی کشور را به تعویق خواهد انداخت. از آن جایی که توسعه اقتصادی - اجتماعی هر کشوری در گرو توسعه انسانی آن است، لذا توسعه اقتصادی کشور هم با مشکل مواجه خواهد شد. وجود چنین شرایطی، زمینه را برای سلطه و یا حتی

داخل و اشتغال به‌عنوان محرک‌های قوی توسعه اقتصادی کشور کاهش می‌یابند.

- ایجاد تنش در بازارها؛ همان‌طور که در بخش‌های پیشین گزارش حاضر بیان شد، بازار خودرو با برخی بازارها همبستگی دارد مانند بازار طلا، بازار محصولات صنایع فولادی، بازار مسکن و ... . از زمانی که بازار نرخ ارز دچار نوسان می‌شود و بازار خودرو را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بازارهای دیگر همچون مسکن نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرند. ایجاد تنش در بازارهای موازی منجر به تحت تأثیر قرار دادن رفاه زندگی اقتصادی - اجتماعی مردم می‌شود و نارضایتی آنان را در پی دارد.

- کاهش توان رقابت در بازارهای جهانی؛ در دنیای امروز که تمام کشورهای دنیا به یکدیگر وابسته هستند و مبادلات بسیاری صورت می‌گیرد، رایج‌ترین شاخص برای رقابت‌پذیری، نرخ ارز مؤثر حقیقی است. از همین رو نوسان و هرگونه تغییر در نرخ ارز بر بازارها، تولیدات، صنایع از جمله صنعت خودرو اثرگذار است و موجب تضعیف تولیدات چه به لحاظ کیفیت و چه به لحاظ کمیت می‌شود. اتفاقی که در دو سال اخیر (۱۳۹۸ به بعد) برای صنعت خودرو افتاد و نه تنها تیراژ تولید به شدت کاهش یافته است، بلکه کیفیت خودروهای تولیدی هم پایین آمده است. در واقع نوسان نرخ ارز به‌عنوان یک عامل از چندین عوامل اثرگذار بر صنعت خودرو، منجر به تضعیف صنعت خودرو شده و توان رقابت تولیدات این صنعت را نه تنها در بازارهای جهانی کاهش داده، بلکه در بازار داخل نیز تمایل مردم برای استفاده از محصولات تولید داخل را کاهش یافته است.

منجر به ایجاد تنش در سایر بازارها، کاهش سرمایه‌گذاری خارجی در صنعت خودرو، کاهش توان رقابت در بازارهای جهانی و ... می‌شود و امنیت اقتصادی را با تهدید مواجه می‌سازد و رفاه عمومی جامعه را کاهش می‌دهد. جهت کاهش اثرگذاری نوسانات نرخ ارز بر قیمت خودرو راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شوند:

- **داخلی‌سازی قطعات خودرو:** سال‌هاست که وزارت صنعت، قانون حداقل ۴۰ درصد سهم تولید داخل را برای خودروهای مونتاژی وضع کرده است، اما همچنان خودروهای خارجی با درصدی حدود ۲۰ الی ۴۰ درصد داخلی‌سازی مونتاژ می‌شوند و این یکی از دلایل ضربه خوردن صنعت خودرو از نوسانات نرخ ارز است. از همین رو راهکار پیشنهادی به‌منظور کاهش وابستگی صنعت خودرو به نرخ ارز، داخلی‌سازی قطعات خودرو است. به عبارتی وزارت صنعت باید بررسی همه‌جانبه‌ای در این خصوص انجام دهد و قانون ۴۰ درصد سهم تولید داخل را تغییر و افزایش دهد، چراکه در حال حاضر قطعه‌سازان بسیاری در داخل توانایی تولید قطعات مورد نیاز خودرو را دارند و تنها نیازمند حمایت هستند.

- **تقویت نظارت بر بازارها:** از جمله کانال‌های اثرگذاری نرخ ارز بر قیمت خودرو، تأثیر نرخ ارز بر سایر بازارها و اثرگذاری بازارها طبق روابط اقتصادی کالاهای جانشین و مکمل بر صنعت خودرو است. به‌عنوان مثال، همان‌طور که در متن گزارش بیان شد، زمان‌هایی که نرخ ارز نوسانات شدید دارد، کالاهای

تشدید تحریم‌ها علیه ایران برای سایر کشورها فراهم خواهد آورد و امنیت اقتصادی کشور را هم با تهدید مواجه خواهد ساخت.

جمع‌بندی و راهکارهای پیشنهادی

در گزارش حاضر اثرات بی‌ثباتی نرخ ارز بر قیمت خودرو مورد بررسی قرار گرفته است. طبق بررسی‌های صورت گرفته بی‌ثباتی نرخ ارز هم به‌صورت مستقیم و هم غیرمستقیم با تأثیر بر سایر بازارها و برخی متغیرهای کلان اقتصادی همچون نرخ تورم، بر قیمت خودرو اثرگذار است. یکی از اثرات مستقیم نوسانات نرخ ارز بر قیمت خودرو بدین‌صورت است که قیمت قطعات وارداتی خودرو با هر نوسان در نرخ ارز دچار تغییر می‌شوند و قیمت نهایی و تمام‌شده خودرو دستخوش تغییر می‌گردد.

اثرات غیرمستقیم نیز بدین‌صورت است که نوسان نرخ ارز منجر به نوسان قیمت در بازارهایی چون مسکن، طلا، محصولات صنعت فولاد به‌عنوان یک صنعت با وابستگی متقابل با صنعت خودرو شده و قیمت خودرو را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بازار مسکن و طلا به‌عنوان بازارهای موازی بازار خودرو که دارای کالاهای جانشین برای سرمایه‌گذاری هستند با یکدیگر در ارتباط بوده و بر یکدیگر اثرگذار هستند، به‌طوری که در چند سال اخیر شاهد تهاتر خودرو با مسکن و ملک نیز بوده‌ایم. لذا توجه به نحوه اثرگذاری نوسانات نرخ ارز بر بازارها به‌ویژه بازار خودرو از اهمیت بالایی برخوردار است چراکه هر نوسان در بازار خودرو به‌دنبال نوسانات نرخ ارز

قابلیت انعطاف‌پذیری باتوجه به نوسانات نرخ ارز داشته باشد. به‌عنوان مثال در زمان‌های افزایش نرخ ارز، نرخ تعرفه واردات خودرو کاهش یابد تا قیمت تمام‌شده خودروی وارداتی دستخوش تغییر بسیار نگردد و بازار خودرو را متلاطم نکند.

- اجرای قانون مالیات بر عایدی سرمایه در جهت کنترل معاملات سوداگرانه: همان‌طور که بیان شد، با نوسان نرخ ارز، قیمت بسیاری از کالاها در بازارهای مختلف چون بازار محصولات فولادی، بازار مسکن، بازار خودرو و ... تغییر می‌کنند و بر یکدیگر اثر می‌گذارند. برخی از کالاها مانند خودرو به‌دلیل داشتن ماهیت کالای سرمایه‌ای در زمان‌های نوسان نرخ ارز، بسیار مورد استقبال مردم واقع شده و تقاضای کاذب در این بازار شکل می‌گیرد. از همین رو پیشنهاد می‌گردد برای مهار بخشی از این تقاضای کاذب، قانون مالیات بر عایدی سرمایه اجرا گردد. در صورت اجرای این قانون، به‌دلیل پرداخت بخشی از عایدی حاصل از خرید خودرو به‌عنوان مالیات، بخشی از تقاضای کاذب شکل گرفته از بین خواهد رفت.

منابع

- توکلی و سیاح (۱۳۸۹)، تأثیر نوسانات نرخ ارز بر فعالیت‌های اقتصادی کشور، نشریه پول و اقتصاد، دوره ۲، شماره ۴، ص ۵۹.
- برزگر، مهدی. نقدی بر مدل‌های تک‌رژیمی در بازارهای مالی ایران و مروری بر رفتارهای رژیمی صنایع منتخب. پایان‌نامه کارشناسی

سرمایه‌ای با یکدیگر تهاتر می‌شوند و این قضیه خود منجر به نوسانات شدید در قیمت کالاهای سرمایه‌ای همچون خودرو و مسکن می‌شود. لذا وجود یک سیستم نظارتی قوی بر عملکرد و معاملات بازارها تا حدودی می‌تواند از این‌گونه معاملات تهاتری جلوگیری به‌عمل آورد و از التهاب افزایش‌های ناگهانی قیمت کالاها به‌خصوص خودرو که به‌دنبال نوسانات نرخ ارز صورت می‌پذیرد، جلوگیری کند.

- تدوین بسته‌های حمایتی از صنعت خودرو: صنعت خودرو به‌دلیل واردات برخی قطعات، اثرپذیری از سایر بازارها و ... از نوسانات نرخ ارز تأثیر می‌پذیرد. از آنجایی که صنعت خودرو با حدود ۶۰ صنعت دیگر (صنایع پسین و پیشین) در ارتباط است و هرگونه تغییر در صنعت خودرو، سایر صنایع را متحول می‌کند و درنهایت رفاه اجتماعی زندگی عموم مردم را دستخوش تغییر می‌نماید، لذا پیشنهاد می‌شود بسته‌های حمایتی از سوی دولت تدوین گردد تا در زمان‌های نوسان نرخ ارز برای خنثی کردن اثر آن بر صنعت خودرو مورد استفاده قرار گیرد. اگر بتوان با تدوین چنین بسته‌های حمایتی اثر نوسان نرخ ارز بر صنعت خودرو را خنثی و یا کاهش داد، به‌نوعی هم صنعت خودرو و هم رفاه زندگی اجتماعی مردم حفظ شده است.

- حمایت‌های تعرفه‌ای هدفمند از واردات خودرو: به‌منظور کاهش اثرات نوسان نرخ ارز بر قیمت خودرو، می‌توان بسته‌های حمایتی در قالب تنظیم تعرفه‌های هدفمند از واردات خودرو تدوین نمود. این بسته‌های حمایتی باید به‌گونه‌ای تنظیم شوند که

- tgju.org
- Cbi.ir
- ارشد مهندسی مالی. ۱۳۴۹. مدرسه کسب و کار استیونس آمریکا.
- فقیهیان، فاطمه. بررسی انتقالات رژیمی در بازارهای مالی ایران در حوزه صنایع غذایی. رساله دکترای مدیریت مالی. دانشگاه ازمیر. ترکیه ۱۳۹۴.
- کاغذیان، نقدی و پاشایی (۱۳۹۴). بررسی تأثیر نوسانات نرخ ارز بر سرمایه‌گذاری بخش مسکن در ایران، نشریه راهبرد اقتصادی، دوره ۳، شماره ۱۲، ص ۱۸۱.
- طاهری و صفاری (۱۳۹۰)، «بررسی رابطه بین نرخ ارز و شاخص قیمت بورس اوراق بهادار تهران: با استفاده از رویکرد ARDL»، فصلنامه روند پژوهش‌های اقتصادی، سال نوزدهم، شماره ۶۰، زمستان، صفحات ۶۳-۸۰.
- شجری اربابیان و رفعت (۱۳۸۵)، بررسی رابطه متقابل تورم و کاهش ارزش خارجی پول در ایران، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۱، شماره ۲، ص ۴۱.
- شریفی و همکاران ۱۳۹۴، تأثیر نوسانات نرخ ارز بر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران.
- Nieha, C. and Leeb, C. (2001). Dynamic Relationship Between Stock Prices and Exchange Rates for G-7 Countries. The Quarterly Review of Economics and Finance. No. 41
- <https://www.niazerooz.com>